

## ปรัชญาและหลักการพัฒนาชุมชน

ประภัสสร ทองยินดี<sup>1</sup>

Received: April 29, 2025; Revised: June 19, 2025; Accepted: June 20, 2025

### บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอเกี่ยวกับ ปรัชญาและหลักการพัฒนาชุมชน แนวคิดการพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อสร้าง การเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และ สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยบทความนี้ได้กล่าวถึงความเป็นมาในการพัฒนา ชุมชน ตั้งแต่การรวมตัวของชุมชนในยุคแรกเริ่มจนถึงปัจจุบันที่เน้นการ พัฒนาที่ยั่งยืน ผ่านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนี้ยัง ได้นำเสนอหลักการและแนวทางในการพัฒนาชุมชน เป้าหมายในการ พัฒนาชุมชน เพื่อสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และยั่งยืน

**คำสำคัญ:** การพัฒนา, ชุมชน, ปรัชญา

<sup>1</sup> อาจารย์ประจำ สำนักวิชาการ กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย อีสเทิร์นเอเซีย Email: prapatsorn@eau.ac.th

## Philosophy and Principles of Community Development

Prapatsorn Thongyindee<sup>2</sup>

### Abstract

This article presents the philosophy and principles of community development, focusing on the concept of participatory development based on active citizen involvement. It aims to create positive changes in economic, social, cultural, and environmental aspects in a sustainable manner. The article discusses the history of community development, from the early stages of community organization to the present day, which emphasizes sustainable development through the promotion of public participation. Additionally, it outlines the principles, approaches, and goals of community development aiming at building strong and sustainable communities.

**Keywords:** Development, Community, Philosophy

---

<sup>2</sup> Office of Academic Affairs Eastern Asia University Email: prapatsorn@eau.ac.th

## บทนำ

ในอดีตการพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม โดยมีจุดเริ่มต้นจากการรวมตัวของกลุ่มคนที่ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น รากฐานของการพัฒนาชุมชนสามารถย้อนกลับไปในอดีตจะเห็นได้จากการรวมตัวกันของกลุ่มคนในชุมชนในเขตสังคมชนบทและสังคมเมือง ซึ่งล้วนมีเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น เช่น การขาดแคลนทรัพยากร เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ตัวอย่างสำคัญในอดีตที่เห็นได้ชัดเจน การช่วยเหลือร่วมกันในงานสังคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานในหลายประเทศ (Gilchrist และ Taylor, 2016) ยุคแห่งการปฏิวัติอุตสาหกรรม ถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นของแนวคิดสมัยใหม่ ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 การพัฒนาชุมชนเริ่มปรากฏชัดในบริบทของการแก้ไขปัญหาและการปฏิรูปสังคม โดยเฉพาะในเขตเมืองที่ประสบปัญหาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม เช่น ความยากจน การขาดแคลนที่อยู่อาศัย ปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาสุขภาพ การเคลื่อนไหวเพื่อการตั้งถิ่นฐาน เช่น Hull House ในชิคาโก ซึ่งก่อตั้งโดย Jane Addams และ Ellen Gates Starr ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวอย่างสำคัญของการริเริ่มแนวคิดที่เน้นการเสริมสร้างและแก้ไขปัญหาทางสังคมและชุมชนผ่านการศึกษาและการสนับสนุนทางสังคม (Gibson, 2016) ต่อมาในปี ค.ศ. 1948 คำว่าการพัฒนาชุมชน มีความชัดเจนมากขึ้น หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เนื่องจากการพัฒนาชุมชนได้รับการสนับสนุนในระดับสากล

มากขึ้น โดยมีการจัดตั้งองค์กร เช่น องค์กรสหประชาชาติ (UN) เพื่อช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนได้ขยายไปสู่การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาการศึกษา และการเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในปัจจุบัน การพัฒนาในยุคศตวรรษที่ 21 การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นไปที่ ความยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น เน้นการสร้าง ความเข้มแข็งในระดับชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่ครอบคลุมทุกมิติ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงสิ่งแวดล้อม (Craig, 2007)

ในประเทศไทย เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 การพัฒนาชุมชนได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนา โดยเฉพาะการพึ่งพาในมิติต่าง ๆ จากต่างประเทศ เช่น การผลิต การส่งออก และการนำเข้า เป็นต้น โดยมาเน้นการพึ่งพาตนเองมากขึ้น มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางตั้งแต่ระดับครอบครัว ไปจนถึงระดับประเทศ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน และความเข้มแข็งให้กับชุมชน และสังคมอย่างยั่งยืน ในยุคปัจจุบัน การพัฒนาชุมชนได้ก้าวเข้าสู่การพัฒนาที่เน้นการบูรณาการและนวัตกรรม มีการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาที่คำนึงถึงความยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาชุมชน เช่น การส่งเสริมการค้าออนไลน์ การพัฒนาระบบข้อมูลชุมชน และ

การใช้นวัตกรรมทางสังคมในการแก้ไขปัญหาชุมชน เป็นต้น ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การพัฒนาชุมชนในประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากปัจจัยต่างๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศได้แก่ นโยบายของรัฐ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อิทธิพลจากต่างประเทศในด้านเศรษฐกิจ และการค้า การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ (สนธยา พลศรี, 2545) โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาชุมชนไม่เพียงแต่เป็นกระบวนการที่ตอบสนองต่อความต้องการและการแก้ไขปัญหาตั้งแต่ระดับพื้นฐานของสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกต่อชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของชุมชนได้รับความสำคัญมากขึ้นในการพัฒนาชุมชนและในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดในการพัฒนาชุมชน จึงช่วยเปิดมุมมองของนักพัฒนา และผู้ที่สนใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนให้สามารถเห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนา และแนวทางในการพัฒนาที่สามารถนำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาชุมชน และสังคมให้เกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

## ความหมายของการพัฒนาชุมชน และเป้าหมายในการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี ครอบคลุมในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม กระบวนการพัฒนาชุมชนนี้ไม่ได้จำกัดเพียงการจัดการหรือแก้ไขปัญหาในระยะสั้นเท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้นการวางรากฐานเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

สิ่งสำคัญของการพัฒนาชุมชนคือการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ ให้ได้มีโอกาสแสดงบทบาทในการค้นหาปัญหา วางแผน และดำเนินกิจกรรมหรือโครงการที่ตอบสนองความต้องการ และดึงศักยภาพเฉพาะของชุมชนตนเองมาใช้ในการพัฒนา การมีส่วนร่วมนี้ไม่เพียงช่วยสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือในระดับชุมชน แต่ยังสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความภาคภูมิใจในการร่วมมือกันพัฒนาชุมชน โดยกระบวนการดังกล่าวจะช่วยเสริมความเข้มแข็งและความยั่งยืนในระยะยาวให้แก่ชุมชน อีกทั้งยังเตรียมความพร้อมให้ชุมชนสามารถปรับตัวและรับมือต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นในอนาคต ความหมายในการพัฒนาชุมชน มีนักวิชาการได้ให้ความหมายคล้ายคลึงกัน และแตกต่างกัน Anderson (2019) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการที่มีการวางแผนและดำเนินการอย่างเป็น

ระบบ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น และยังมีมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนเพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ส่วน Taylor (2019) ได้ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนาชุมชน เพิ่มเติมว่า หมายถึง แนวทางการทำงานร่วมกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อจัดการกับปัญหาทางสังคม และพัฒนาความเป็นอยู่ในชุมชน แนวคิดของ Taylor ได้แสดงให้เห็นถึงการทำงานร่วมกันในการพัฒนาชุมชนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นแนวคิดในการพัฒนาจากล่างขึ้นบนเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนให้แก่ชุมชน และตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ Eversley (2018) ได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การพัฒนาและส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนผ่านการดำเนินการร่วมกันของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง สิ่งที่สำคัญก่อนการดำเนินการพัฒนา คือ การทำความเข้าใจหลักการของการพัฒนา กลยุทธ์การส่งเสริมมีส่วนร่วม และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา Petersen (2010) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการดำเนินการทางสังคมที่เริ่มต้นโดยกลุ่มคนในชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของบุคคลและกลุ่มบุคคลในชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยให้ทักษะที่จำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชนของตนเองเพื่อการปรับปรุงเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ Adekola และ Uzoagu (2022) ได้ให้นิยามเพิ่มเติมว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการที่มุ่งเน้นการ

ปรับปรุงและพัฒนาสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน โดยผ่านการดำเนินการร่วมกันของสมาชิกในชุมชน โดยสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ คือ การที่ชุมชนเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนโครงการพัฒนา รวมถึง Westoby, Shevellar และ Connor (2015) ได้ให้นิยามเพิ่มเติมว่า การพัฒนาชุมชน ควรเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการดำเนินกิจกรรมในโครงการพัฒนาร่วมกัน และสิ่งที่สำคัญคือ การเสริมพลังชุมชน นอกจากนี้สิ่งที่สำคัญ คือการให้ให้ความสำคัญกับเสียงของกลุ่มคนชายขอบ เพื่อให้พวกเขามีโอกาสเข้ามามีบทบาทและเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ โดยเป้าหมายที่สำคัญ คือ การสร้างความยั่งยืน (sustainability) และความเป็นธรรม (equity) ในการพัฒนา จากที่ได้กล่าวไป ผู้เขียนสามารถสรุปความหมายของการพัฒนาชุมชน ได้ว่า หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น ผ่านการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน รวมไปถึงประชาชน โดยการพัฒนานั้นจำเป็นต้องให้คนในชุมชนมีบทบาทหลักเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การส่งเสริมและสนับสนุน เนื่องจากชุมชนเป็นผู้ที่เข้าใจในสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนได้ดีที่สุด และมีพลังในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชนของตนเองอย่างยั่งยืน ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน

## ปรัชญาการพัฒนาชุมชน (Philosophy of Community Development)

ปรัชญาการพัฒนาชุมชนเป็นแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญในการกำหนดทิศทางและวิธีการพัฒนาชุมชน เป็นแนวคิดที่สะท้อนถึงหลักการและแนวทางในการส่งเสริมการแก้ไขปัญหาและพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดียิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นสำคัญ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ปรัชญาในการพัฒนาชุมชนไม่เพียงแต่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาแต่ยังมุ่งสู่การสร้างรากฐานที่มั่นคงของการพัฒนาในทุกมิติ ซึ่งสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในระยะยาวได้อย่างแท้จริง การพัฒนาชุมชนมุ่งหวังให้เกิดการสร้างความเท่าเทียมและการเสริมสร้างศักยภาพให้กับสมาชิกในชุมชน โดยการเสริมสร้างความรู้ ความสามารถ และการพึ่งพาตนเองของชุมชน นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในชุมชน เพื่อการทำงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและบรรลุเป้าหมายร่วมกันทั้งในระยะสั้น และในระยะยาว ผู้เขียนสรุปปรัชญาการพัฒนาชุมชน ที่จำเป็นต้องทำความเข้าใจก่อนจะเริ่มดำเนินการพัฒนาชุมชน สรุปได้ดังนี้ (สนธยา พลศรี, 2545)

1. มีความเชื่อพื้นฐานว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพและมีคุณค่าในตัวของตัวเอง สามารถพัฒนาได้หากได้รับโอกาสที่เหมาะสม การพัฒนาชุมชนจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนเป็นอันดับแรก เนื่องจากบุคคลเป็นผู้รับผลจากการพัฒนาที่สำคัญ

2. ปรัชญาการพัฒนาชุมชนตั้งอยู่บนความเชื่อว่าชุมชนมีพลังและความสามารถในการพัฒนาตนเอง การพัฒนาควรเริ่มจากการค้นหาและใช้ประโยชน์จากศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทุนทางสังคมต่างๆ โดยกระบวนการพัฒนาชุมชนนั้นจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจ และดำเนินการ รวมถึงการติดตามและประเมินผลอย่างอิสระและสมัครใจ

3. การพัฒนาชุมชนควรยึดหลักการพึ่งพาตนเองเป็นแนวทางสำคัญ ที่มุ่งเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน เนื่องจากชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนจะต้องมีความสามารถในการจัดการปัญหา หรือความต้องการพื้นฐานของตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพารายานอกในระดับที่มากเกินไป ซึ่งหน่วยงานภายนอก บทบาทที่สำคัญที่ควรมี คือ การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาชุมชนโดยให้อิสระ และคำนึงถึงความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ ดังนั้น ในการพัฒนาจึงต้องมีเป้าหมายในการเสริมสร้างขีดความสามารถภายในของชุมชนให้สมาชิกทุกคนสามารถร่วมมือและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

4. ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวม ซึ่งหมายความว่า การพัฒนาแบบองค์รวมเน้นการมองทุกมิติของการพัฒนาในเชิงบูรณาการ ซึ่งหมายถึงการรับรู้ว่า ทุกด้านของการพัฒนามีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม หรือ

สิ่งแวดล้อม การพัฒนาแต่ละด้านจึงต้องดำเนินไปพร้อมกันอย่างสมดุล โดยไม่มุ่งเน้นเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง แต่ต้องคำนึงถึงความเชื่อมโยงและ คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อกันในแต่ละด้านอย่างครบถ้วน การพัฒนาแบบ องค์กรรวมคือการทำให้ทุกมิติของชุมชนเติบโตและพัฒนาไปในทิศทาง เดียวกัน สอดคล้องกับลักษณะของชุมชนและวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน นั้นๆ โดยมีเป้าหมายในการสร้างสังคมที่ยั่งยืน และต้องสอดคล้องกับ วัฒนธรรมและค่านิยมของคนในชุมชน เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เป็นไปอย่างยั่งยืนและสามารถนำไปสู่การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในระยะยาว

5. การพัฒนาชุมชนต้องยึดมั่นในหลักการของประชาธิปไตยและความเท่าเทียม ซึ่งหมายความว่า ทุกคนในชุมชนควรมีสสิทธิและโอกาสที่ เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือ ผู้หญิง ผู้สูงอายุหรือเยาวชน หรือแม้แต่ผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและ สังคมที่แตกต่างกัน การพัฒนาจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถ เข้าถึงประโยชน์จากการพัฒนาได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในชุมชน ยังช่วย เสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของการพัฒนา (Richardson, 2000)

6. ความยั่งยืน เป็นหลักการสำคัญในปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ ต้องคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว ไม่เพียงแต่ต่อคนรุ่นปัจจุบัน แต่ยังคง คำนึงถึงรุ่นอนาคตด้วย การพัฒนาชุมชนจึงต้องรักษาสมดุลระหว่างการ เติบโตทางเศรษฐกิจและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการ ปกป้องสิ่งแวดล้อมเพื่อให้มั่นใจว่า ทรัพยากรที่มีอยู่จะยังคงเพียงพอ

สำหรับคนรุ่นหลังในอนาคต นอกจากนี้ การพัฒนาในมิติของความยั่งยืนยังรวมถึงการสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นรากฐานสำคัญของชุมชน โดยการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการสอนคนรุ่นใหม่ให้เข้าใจคุณค่าของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรับผิดชอบ โดยมีการอนุรักษ์และฟื้นฟู ถือได้ว่าเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนมีความยั่งยืนทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

นอกจากนี้ ปรัชญาการพัฒนาชุมชน ไม่ได้คำนึงถึงการมุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหรือสภาพเศรษฐกิจ แต่มุ่งมั่นพัฒนาการเปลี่ยนแปลงโดยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการทำงานร่วมกัน เน้นกระบวนการตัดสินใจโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตย และแบ่งปันทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ยังรักษาและคำนึงถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน

### หลักการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน นั้นเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิต และการตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน โดยการส่งเสริมและเสริมสร้างศักยภาพ และความเข้มแข็ง ผ่านความร่วมมือของคนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และพัฒนาได้อย่างยั่งยืน โดยหลักการขั้นพื้นฐานของแนวคิดนี้คือ การพัฒนาชุมชนต้องมาจากคนในชุมชนเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการร่วมกันคิด ร่วมกันดำเนินงาน ร่วมกัน

แสดงความคิดเห็น รวมถึงร่วมกันตัดสินใจ รวมถึงการนำศักยภาพที่มีอยู่ในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาชาวบ้าน วัฒนธรรม ประเพณี หรือความสามารถของตนในชุมชน มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและพัฒนาชุมชน การพัฒนาจะเกิดประสิทธิภาพ หรือสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือที่ระหว่างสมาชิกในชุมชนเอง รวมถึงการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้กระบวนการพัฒนาสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนและสามารถสร้างความยั่งยืนในระยะยาวได้ โดยหลักการพัฒนาชุมชนที่ประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วม การพัฒนาชุมชนให้ความสำคัญกับความต้องการของคนในชุมชนเป็นหลัก โดยเฉพาะจากสมาชิกทุกคนในชุมชน โดยทุกคนควรมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ไม่ว่าจะเป็นการระบุปัญหาและความต้องการของชุมชน การวางแผนโครงการ การดำเนินงาน รวมถึงการประเมินผลอย่างอิสระ และสมัครใจ การมีส่วนร่วมช่วยสร้างความเชื่อมโยงและความไว้วางใจจากคนในชุมชนที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐ นอกจากนี้ยังสามารถเพิ่มโอกาสในการพัฒนาหรือการหาแนวทางแก้ไขที่ตรงจุดและสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน

2. การเสริมสร้างพลังอำนาจ เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความสามารถให้แก่บุคคล หรือกลุ่มในชุมชน เช่น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาภายในชุมชน เป็นต้น การตระหนักถึงศักยภาพของตนเองในการแก้ไขปัญหา ซึ่งสามารถช่วยเพิ่ม

ความภาคภูมิใจและความยั่งยืนของผลลัพธ์ในระยะยาว การเสริมพลังอำนาจยังช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนที่หลากหลายหลาย เช่น ผู้หญิง คนพิการ หรือชนกลุ่มน้อยในพื้นที่ เป็นต้น โดยเฉพาะการเน้นการใช้ทรัพยากรและศักยภาพท้องถิ่นช่วยส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและความยั่งยืน ทำให้ชุมชนสามารถเติบโตได้อย่างเป็นอิสระ (Zganec and Opacic, 2021)

3. ความยั่งยืน การพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องคำนึงถึง ความยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับความสมดุล โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด และฟื้นฟูอยู่เสมอ เพื่อมุ่งตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบัน โดยไม่เบียดเบียนคนรุ่นต่อไป

4. ความเท่าเทียม เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชน เพื่อให้มั่นใจว่าสมาชิกในชุมชนทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ เด็ก และผู้ด้อยโอกาส ได้รับการดูแลอย่างเท่าเทียมกัน การสร้างระบบที่ทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสได้อย่างเสมอภาค โดยการพัฒนาชุมชนต้องสอดคล้องกับหลักการของสิทธิมนุษยชน สิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในการพัฒนาที่ทุกฝ่ายได้ผลประโยชน์เท่าเทียมกัน

5. ความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ การพัฒนาชุมชนนั้นความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคส่วนอื่น ๆ ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อ

ความสำเร็จในการพัฒนา ความร่วมมือและการบูรณาการร่วมกันมีผลต่อการช่วยเพิ่มทรัพยากรและสร้างความเข้มแข็งให้โครงการพัฒนา

6. การพัฒนาแบบองค์รวม เป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนโดยคำนึงถึงทุกมิติที่สำคัญของชีวิตและสังคม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุล ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม การพัฒนาควรเกิดขึ้นในทุกมิติอย่างเชื่อมโยงกัน ไม่ควรแยกส่วนใดส่วนหนึ่งออกจากกัน

7. การค้นหาทรัพยากรที่มีอยู่ การค้นหาทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่มุ่งเน้นไปที่การค้นหาและใช้ประโยชน์จากจุดแข็งในชุมชน เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทักษะของคนในพื้นที่ หรือเครือข่ายความสัมพันธ์ เป็นต้น การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ช่วยลดการพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอก ทำให้ชุมชนมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองมากขึ้น (Olaniran and Perumal, 2021)

8. การประเมินผลและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ช่วยให้โครงการพัฒนาได้รับการปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ การสร้างกลไกการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์ผลลัพธ์เป็นกุญแจสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนา ซึ่งเป็นการตรวจสอบผลลัพธ์ของโครงการ การปรับปรุงกระบวนการทำงาน และการเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กระบวนการนี้เกี่ยวข้องกับการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และใช้ข้อมูลเพื่อปรับกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานพัฒนาให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน

จากที่ได้กล่าวไป สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการสร้างความยั่งยืนและความสมดุลในทุกมิติของชีวิต โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน เพื่อให้ทุกคนมีบทบาทในการระบุปัญหา วางแผน และดำเนินการพัฒนาอย่างสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนเอง การเสริมสร้างพลังอำนาจช่วยให้ชุมชนตระหนักถึงศักยภาพและพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ขณะเดียวกันการพัฒนาแบบองค์รวมเน้นความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความเจริญที่สมดุลและยั่งยืน ความเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และการร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของโครงการพัฒนา นอกจากนี้ การใช้ทรัพยากรในพื้นที่อย่างชาญฉลาด โดยมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างสม่ำเสมอ สมและการประเมินผลอย่างต่อเนื่องยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยปรับปรุงกระบวนการพัฒนาให้ตอบสนองต่อความต้องการและส่งผลทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

### เป้าหมายในการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในสังคม โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป้าหมายหลักของการพัฒนาชุมชนไม่ได้จำกัดเพียงการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการ

เสริมสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การแสดงความคิดเห็น การดำเนินงาน และการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน สามารถสรุปเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนได้ ดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนถือได้ว่าเป็นเป้าหมายหลักที่มุ่งเน้นการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน การเข้าถึงบริการพื้นฐาน เช่น ระบบสาธารณสุข การศึกษา เป็นต้นปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น การส่งเสริมการจ้างงาน การสนับสนุนการประกอบอาชีพ การดูแลกลุ่มเปราะบางในสังคม เช่น ผู้สูงอายุ คนพิการ และครอบครัวที่มีรายได้น้อย เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเท่าเทียมกัน

2. การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง เป็นการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเป็นเป้าหมายที่เน้นการเสริมสร้างความร่วมมือ ความสามัคคี และความสามารถในการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน เช่น การเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

3. การพัฒนาให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ส่งเสริมให้สมาชิกและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน มีความเข้มแข็งพอที่จะช่วยเหลือตนเองได้ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงการประกอบอาชีพ (สนธิยา พลศรี, 2545)

4. การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นเป้าหมายที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การพัฒนาในปัจจุบันไม่ส่งผลกระทบต่อความสามารถของคนรุ่นต่อไป ในการดำรงชีวิต เช่น การอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม การเสริมสร้างเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

5. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการวางแผน ตัดสินใจ ดำเนินงาน และประเมินผลโครงการพัฒนา อย่างอิสระและสมัครใจ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม หรือสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมนี้เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชนที่ส่งผลทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เนื่องจากคนชุมชนเป็นผู้ที่เข้าใจและรับรู้ปัญหาที่ดีที่สุด ซึ่งมีผลต่อการเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการพัฒนา (Taylor, 2019; Bowns and Silva, 2011)

เป้าหมายในการพัฒนาชุมชน เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีความเข้มแข็ง ยั่งยืน และเพื่อให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ผ่านความร่วมมือของทุกภาคส่วนในชุมชน และการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนาและเติบโตได้อย่างสมดุลและยั่งยืนในระยะยาว โดยมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนา โดยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การพัฒนาให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ยังถือได้ว่าเป็นเป้าหมายสำคัญที่จะช่วยให้ชุมชนมี

ความเข้มแข็งและไม่ต้องพึ่งพากายนอกมากเกินไปอีกทั้งยังมุ่งเน้นการสร้าง  
ความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้กับสังคม โดยมีเป้าหมายหลักในการยกระดับ  
คุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ในส่วนของผู้เขียน เป้าหมายในการพัฒนาชุมชนนั้นในบริบทของ  
พื้นที่ชุมชนอาจมีความแตกต่างกัน หรือคล้ายคลึงกันขึ้นอยู่กับบริบททาง  
สังคม ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดย  
ผู้เขียน ได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาชุมชน ไว้สามารถสรุปได้ดังนี้

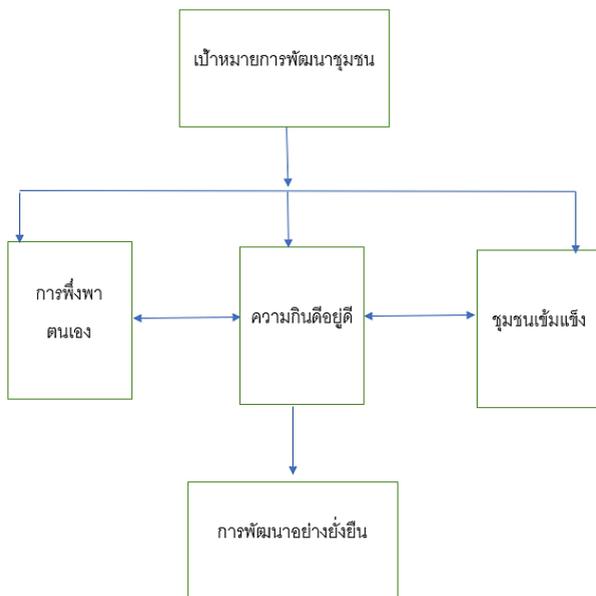
1. ชุมชนเข้มแข็ง เป็นการมุ่งพัฒนาชุมชนให้มีความสามารถในการ  
จัดการปัญหาและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน โดยมีการรวมกลุ่มของคนใน  
ชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมแบบสมัครใจ เพื่อทำกิจกรรมหรือโครงการ  
ในการพัฒนาต่าง ๆ หรือการจัดตั้งองค์กรชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่  
เป็นทางการที่สามารถช่วยเหลือกันและกัน โดยมีจุดมุ่งหมายในการมุ่ง  
แก้ไขและพัฒนาชุมชน

2. ความกินดีอยู่ดี เป็นการมุ่งพัฒนาชุมชนเพื่อมุ่งเน้นให้คนใน  
ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งในด้านการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม  
เพื่อให้คนในชุมชนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เช่น การมีรายได้ที่  
เพียงพอต่อการดำรงชีวิตผ่านการนำเอาทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิด  
ประโยชน์สูงสุด และมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์

3. การพึ่งพาตนเอง เป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาชุมชน  
เพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองทั้งในการจัดการกับปัญหา และ

พัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน โดยหน่วยงานภายนอกเป็นผู้ให้การสนับสนุนการพัฒนาน เพื่อให้ชุมชนเกิดการพัฒนายั่งยืนระยะยาว โดยการพึ่งพาตนเองของชุมชนนั้นครอบคลุมทั้ง มิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติ

การพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต้องมาจากการความต้องการของชุมชน โดยทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ดังภาพที่ 1 เป้าหมายการพัฒนาชุมชน



ภาพที่ 1 เป้าหมายในการพัฒนาชุมชน

## มิติในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นแนวคิดที่มุ่งสร้างสมดุลระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาระยะยาว แบ่งออกเป็น 3 มิติ

1. มิติทางสังคม ในการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมถึงการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การส่งเสริมความเสมอภาค การเคารพสิทธิมนุษยชน และการสร้างสังคมที่ประชาชนสามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม ประชาชนมีสุขภาวะที่ดี และสามารถเข้าถึงการให้บริการพื้นฐานของรัฐ เช่น การศึกษา การสาธารณสุข และสวัสดิการสังคมได้อย่างเสมอภาค โอกาสเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกัน ตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงการศึกษาภาคบังคับ การศึกษาคควรส่งเสริมความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต นอกจากนี้ การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาเกิดความยั่งยืน รวมถึงยังเกี่ยวข้องกับผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งพิจารณาจากความรู้สึกเป็นหนึ่งในเดียวกับสังคมนั้น ๆ หรือสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็น เพศ อายุ ความทุพพลภาพ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ หรือสภาพทางเศรษฐกิจ (ทิพย์ปริณัญญ์ ปัญญาณี, 2567)

2. มิติทางเศรษฐกิจ มุ่งเน้นไปที่การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ไม่สร้างผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเศรษฐกิจต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการผลิต การสร้างงาน และการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม เพื่อให้ประชาชนสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในขณะเดียวกันก็ต้องบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ การพัฒนาเศรษฐกิจจึงไม่ใช่เพียงการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมหรือการเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เท่านั้น แต่ต้องมุ่งเน้นไปที่การสร้างโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้ นอกจากนี้ การพัฒนาเศรษฐกิจควรให้ความสำคัญกับการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการกระจายโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร และการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนที่เน้นการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด การส่งเสริมเศรษฐกิจสีเขียวที่ช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น

3. มิติทางสิ่งแวดล้อม การพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศเพื่อให้คนรุ่นหลังสามารถใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาว มุ่งเน้นความสมดุลของธรรมชาติ และต้องไม่ส่งผลกระทบต่อคนรุ่นหลัง การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ควบคู่กับการอนุรักษ์ และฟื้นฟู เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในมิติทาง

สิ่งแวดล้อม การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่ได้คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมมักนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ เช่น มลพิษทางอากาศ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรงขึ้น การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงให้ความสำคัญกับแนวทางที่ช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้พลังงานหมุนเวียน การใช้พลังงานสะอาด การพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการลดขยะ เป็นต้น (Sharma and Singh, 2020)

นอกจากนี้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ และความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยรักษาสมดุลของระบบนิเวศ ซึ่งไม่เพียงส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะในด้านการอุปโภคและบริโภคในระยะยาว การพัฒนาอย่างยั่งยืนในมิตินี้จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมของมนุษย์ และทำให้การอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ เกิดความสมดุลระหว่างการใช้อยู่ทรัพยากรธรรมชาติ ควบคู่กับการอนุรักษ์และฟื้นฟู

การพัฒนาอย่างยั่งยืนมุ่งสร้างสมดุลระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยในมิติทางสังคมเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมความเสมอภาคให้ประชาชนสามารถเข้าถึงโอกาสในการได้รับการพัฒนา มิติทางเศรษฐกิจมุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และ

สิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม และการใช้  
ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนมิติทางสิ่งแวดล้อมมุ่งรักษา  
ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาว

## บทสรุป

จากการศึกษาแนวคิดและปรัชญาในการพัฒนาชุมชน พบว่า การ  
พัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน  
ผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนและการบูรณาการความร่วมมือจากทุก  
ภาคส่วน โดยการพัฒนาไม่ได้จำกัดเพียงการแก้ไขปัญหาภายในชุมชนแต่  
เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพา  
ตนเองได้ในระยะยาว หลักการสำคัญที่สนับสนุนการพัฒนาชุมชน ได้แก่  
การพัฒนาคุณภาพชีวิต การเสริมสร้างความเข้มแข็ง การพึ่งพาตนเอง และ  
การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งต้องดำเนินไปพร้อมกับการคำนึงถึงมิติในการ  
พัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การใช้  
ทรัพยากรในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ และชาญฉลาด และการส่งเสริม  
ความเท่าเทียมในการเข้าถึงโอกาสและทรัพยากรต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้จะช่วย  
ลดความเหลื่อมล้ำในชุมชน และส่งเสริมความเท่าเทียมใน  
กระบวนการพัฒนา รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนยังช่วยเสริมสร้าง  
ความรู้สึกเป็นเจ้าของและความภาคภูมิใจในการพัฒนาชุมชนของตนเอง  
ซึ่งส่งผลให้เกิดความยั่งยืนและความสมดุลในการพัฒนา และช่วยสร้าง  
สังคมที่ยั่งยืนและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้

### เอกสารอ้างอิง (References)

Sanya Polsri. (2002). *Theory and principles of community development* (4th ed.). Bangkok: Odeon Store. (in thai)

Adekola, G., & Uzoagu, I. F. (2022). Exploring approaches to community development towards national development in Nigeria. *European Journal of Education Studies*, 9(12).

Alan, Petersen. (2010). Community development in health promotion: empowerment or regulation? *Australian Journal of Public Health*, 18(2), 213-217.

Anderson, B. (2019). Community-driven development: A field perspective on possibilities and limitations. *Development Policy Centre Discussion Paper*, (82).

Bowns, C., & da Silva, C. P. C. (2011). Community practice, the Millennium Development Goals and civil society measures in Brazil. *ArchNet-IJAR: International Journal of Architectural Research*, 5(2), 7.

- Craig, G. (2007). Community capacity-building: Something old, something new...? *Critical Social Policy*, 27(3), 335–359.
- Eversley, J. (2018). Social and community development: An introduction. *Bloomsbury Publishing*.
- Gibson, S. (2016). Settlement Houses in the Progressive Era. *Digital Public Library of America*. Retrieved from <https://dp.la/primary-source-sets/settlement-houses-in-the-progressive-era>
- Gilchrist, A., & Taylor, M. (2016). *The short guide to community development*. Policy Press.
- Olaniran, S. O., & Perumal, J. (2021). Enacting Community Development Principles in Women Empowerment Projects: A Case Study in Ondo State, Nigeria. *Global Social Welfare*, 8(2), 151-158.
- Shevellar, L., Westoby, P., & Connor, M. (2015). Flirting with danger: Practice dilemmas for community development in disaster recovery. *Community Development*, 46(1), 26-42.

Sharma, P., & Singh, K. (2020). Sustainable development: Dimensions, intersections and knowledge platform. *Sustainability: Fundamentals and Applications*, 43-68.

Taylor, M. (2019). The Potential of Community Development. In *Whose Government Is It*. Bristol University Press.

Thippaprin Panyamee. (2024). *Sustainable Development Based on the Concept of Social Inclusion*. *Journal of Integrated Innovation and Development Administration*, 58(4), 58 - 73. ( in thai)

Zganec, N., & Opacic, V. (2021). Community empowerment as a sustainable development strategy: A focus on empowerment and resource management. *International Journal of Community Development Studies*, 6(1), 1-15.